

Универзитет уметности у Београду

Факултет ликовних уметности

Докторске уметничке студије

Париска 16, 11000 Београд

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ И ОДБРАНУ ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ
ПРОЈЕКТА И ПИСАНОГ РАДА

СКУПЉАЧИ ВРЕМЕНА - скулптуре и асамблажне композиције
кандидаткиње Невене Поповић

Наставно — уметничко веће Факултета ликовних уметности је на 440. седници Наставно-уметничког већа одржаној 03. јула 2017. године донело одлуку да Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта кандидаткиње мр Невене Поповић под називом „СКУПЉАЧИ ВРЕМЕНА скулптуре и асамблажне композиције“ ради у саставу:

1. др ум. Радош Антонијевић, ванр. проф. ФЛУ у Београду (ментор)
2. др ум. Милета Продановић, ред. проф. ФЛУ у Београду
3. др ум. Оливера Парлић Карајанковић, доцент ФЛУ у Београду
4. др Никола Шуица, ред. проф. ФЛУ у Београду
5. Марко Лађушић, ред. проф. ФЛУ у Београду

Комисија Наставно — уметничком већу Факултета ликовних уметности подноси следећи извештај:

Биографија кандидата

Невена Поповић рођена је 1976. године у Београду. Основне студије вајарства завршила је на Факултету ликовних уметности у Београду у класи Славољуба Радојчића 2004. године. Магистарске студије вајарства завршила је на истом факултету у класи Здравка Јоксимовића 2007. године. Као добитник WUS AUSTRIA стипендије 2006. године била је гост студент на Академији ликовних уметности у Бечу у класи професорке Марине Гржинић. Докторске уметничке студије на Факултету ликовних уметности у Београду уписала је 2011. године, током којих је била гост на Аристотеловом универзитету у Солуну. Као члан Удружења ликовних уметника Србије (2005) имала је статус самосталног уметника све до 2012. године. Запослена је на Вајарском одсеку Факултета уметности Универзитета у Приштини у звању асистента од октобра 2012. године. Била је ангажована као асистент на Међународном летњем универзитету у Косовској Митровици и Летњем универзитету у Кремсу у Аустрији 2013. године. Један је од аутора и реализатора образовно уметничког програма: "Дивљи југ - кулисе свакодневног живота" у коме су учествовали студенти Факултета уметности. Члан је међународне организације

Sculpture-network од 2014. године и као члан организовала је две колективне изложбе поводом Међународног дана савремене скулптуре 2016. и 2017. године. Учествовала је као један од 9 наставника у пројекту Sculpture-networka "Наставници у пракси: Мисао је на тањиру" и била организатор презентације пројекта у Дому културе Студентски град, 2014. године. Аутор је бројних уметничко образовних програма за децу и младе за које је добила награду за ликовног педагога Бијенала уметничког дечјег израза (Културни центар Панчево, 2012) и награду Факултета ликовних уметности у Београду „Богомил Карлаварис“ у знак признања за изузетне резултате и допринос у области ликовног васпитања и образовања 2014. године. Стални сарадник Дечјег културног центра у Београду је од 2015. године где је ангажована као члан Уметничког савета и један од уређивача уметничких образовних програма за средњошколце. Поред активног уметничког и педагошког ангажмана, учествује у пројектима који се баве презентацијом културне баштине. Члан је пројектног тима и уређивач сајта www.studioloflu.rs који је део пројекта Дигитализација авангардног уметничког наслеђа Факултета ликовних уметности у Београду – Кабинет Чуда ФЛУ (ауторски пројекат др Оливере Ерић) под покровитељством Министарство културе Републике Србије. Учествовала је на бројним самосталним и колективним изложбама, уметничким догађајима, ликовним колонијама и радионицама у Србији (Београд, Орловат, Грачаница, Крагујевац, Бор, Смедерево, Сомбор, Сићево, Опово, Сопоћани...) и иностранству (Румунија, Турска, Аустрија, Шпанија, Данска, Шведска, Италија, Немачка, Францусака, Грчка, САД, Македонија, БиХ). Добитник је награде XX Полећног анала Дома културе Чачак, 2016. године: плакете Градске библиотеке „Владислав Петковић Дис“ за досегнут баланс између истраживачког и уметничког аспекта. Одабране самосталне изложбе: Срећном човеку сат не откуцава, Ликовна галерија КЦБ, 2015; На повратном путу, Галерија савремене уметности Панчево, 2009; Не постоји свет, само острва., Продајна галерија „Београд“, 2008; Услојавање, Галерија Звоно, 2007; Ринг, Галерија СУЛУЈ, 2002. Њени радови се налазе у Теленор колекцији савремене српске уметности, у колекцији Музеја града Београда, у

колекцији Музеја рударства и металургије у Бору, као и у колекцијама културних центара и приватних институција

Анализа докторског уметничког пројекта

Практични део докторског уметничког пројекта уметнице Невене Поповић су скулптуре и асамблажне композиције представљене на изложби "Срећном човеку сат не откуцава" у Ликовној галерији Културног центра Београда у септембру 2015. године, као и одабрани радови из ранијих периода који реферишу на тему докторског уметничког пројекта.

Завршна изложба практичног дела докторског уметничког пројекта биће одржана у Галерији Ремонт у Београду од 26. фебруара до 4. марта 2018. године.

Писани део докторског уметничког рада под називом „СКУПЉАЧИ ВРЕМЕНА - скулптуре и асамблажне композиције“ садржи 87 страница, 6 делова и 62 фото прилога. После сажетка и увода (стр. 5 — 6) следи шест главних целина: „Проблеми истраживања и контекст рада“ (стр. 8 — 18) „Тоталитарне утопије“ (стр. 21 — 27), „Дистопијска мапа света“ (стр. 27 — 34), „Срећном човеку сат не откуцава“ (стр. 36 — 57), „Екстерни часовник и простор“ (стр. 64— 71), „Закључак“ (стр. 74 — 75). Затим следе „Референтни извори“ (стр. 75 — 78), списак репродукција (стр. 79) и биографија аутора (стр. 82). Остали број до страница до коначног броја од 87 посвећен је навођењу имена чланова комисије, Изјави о ауторству, Изјави о истоветности штампане и електронске верзије докторског уметничког пројекта и Изјави о коришћењу.

Већи део радова Невена Поповић повезан је са феноменом кретања и трајања било као темом или наративом, било као техником приказивање покрета у скулптури или инсталацији. У тим радовима може се видети настојање да се опише променљива стварност и да се објасни перцепција времена. О својим радовима она каже: „ Покушавам да забележим управо такве ситуације које настају у пукотинама времена са свим емоцијама које у себи садрже као што су страх, патња, забринутост, љутња, радозналост“.

Покушавајући да објасни зависност поменутих емотивних стања са контроверзним односом човека и временске пролазности Невена Поповић нас упознаје са ставовима Ридигера Зафранског који каже да је „лично време“ оно које је одређено ритмом нашег биолошког и телесног постојања и које се управља према природним ритмовима, променама и циклусима. Људска свест се ипак не може ослонити само на то лично време тела, већ је потребан ослонац у спољном свету и усаглашеност са друштвеним временом. Осим тога човек је и друштвено биће и дели све околности у којима живи са осталим људима те је и нормално да је већи део животног окружења заједнички, исти или сличан, па самим тим и осећај времена. Ипак то нормирано, заједничко време, мора да буде унифицирано, па га као категорију карактерише владавина часовника и илузија да се време може објективно мерити. Унифицирање времена и стварање заједничке временске релације за све појединце ствара често осећаја да лично време трпи. Конфликт настаје када друштвено нормирање времена преузме превласт и када постане објекат политике.

По Луису Мамфорду управо је сат, а не парна машина, кључна машина модерног индустријског доба. Овај изум првог модерног механичког сата приписује се веома ученом монаху Герберту који је касније постао папа Силверстер II (999-1003).

Све до XIV века мерење времена било је у надлежности цркве, а са појавом сахат-кула тај посао је преузела световна власт. Сатни механизми су тако прешли пут од торњева катедрала, судница, општина, банака и железничких станица све док нису нашли своје место на ручном зглобу или у џепу свих грађана.

Мамфорд чак тврди да би модерни индустријски режим лакше функционисао без ресурса угља или гвожђа него без сата. Широка употреба механичког сата довела је до нове организације живота где је апстрактно време постало нови медиј егзистенције, које регулише и саме органске функције човека као што су спавање, одмор, исхрана итд.

Џон Зерзан теоретичар леве оријентације, сматра да је јачање свести о протоку времена процес прилагођавања на изразито материјалистичко схватање света и да је то конструисана димензија која чини најелементарнији вид културе. Док норвешки професор социјалне антропологије Томас Хилан Ериксен у свом делу "Тиранија тренутка" каже: „Растојања нестају, а када се оно што је далеко приближи на исто растојање као оно што је близу, близина више, у ствари, не постоји."

Сви ови теоријски увиди и размишљања плету мрежу из којих се на крају сублимира и став саме уметнице.

Са друге стране Невена Поповић у писаном раду истражује и различита уметничка искуства настала у контексту стварања рада са темом времена, пролазности или убрзавања животних ритмова услед развоја технологије.

У наставку писног рада следи студија уметничких радова неколико познатих уметника који на различите начине третирају пролазност и време. Први је рад Младена Стилиновића под називом „Немам времена“. Реч је о објекту - књизи у којој текст „Ich habe keine zeit“ односно „Немам времена“ који небројано пута испуњава сваку страну књиге од почетка до краја. Овим концептуалним гестом Стилиновић је створио библију нашег слепог препуштања механичкој и социјалној надконструкцији, али она је и доказ апатије која настаје из стања немоћи. Низ уметничких дела се наставља анализом филма „Кад Дениз позове“ из 1995. режисера Хала Салвена и анализом рада „СМСинг“ норвешко – данског уметника Нилса Вига Хаускена.

Ови уметници и њихови радови нуде се као скуп изабраних различитих уметничких методологија који стварају референтни оквир у коме се креће уметница Невена Поповић. Поднаслови ових целина то и описују: „Интервенције у простору књиге“, „Кадрирање самоће“ „Трансформација писаног језика“. Као да Невена даје себи пројектни задатак који би гласио: “Остварити везу концептуалне или неоконцептуалне уметничке праксе, филмске наративе и скулптуре – објеката или инсталације“. За њу као уметника веома је важна могућност да се језички

поиграва са тако озбиљним феноменом какав је проток времена и његове последице. Уметност попут филма и видеа који подразумевају трајање могу да остваре доживљај сабијања времена или његовог продужавања и истезања по потреби филмског наратива. Класичне ликовне уметности, са друге стране, сажимају доживљај у важне тренутке. Непроменљива „замрзнута“ слика представља сигурносно сидро у немилосрдном и немиовном току времена и пролазности. Уметнички тренутак има своје трајање, али он се извлачи из свакодневице и то је оно што му даје посебан карактер тренутности. Он постаје поуздани и фиксирани пункт коме се можемо враћати, а његову целовитост увек и у једном даху примати у себе.

На неки начин наша данашња схватања претходно поменуте проблематике првенствено су формирана под утицајем културних, историјских и технолошких промена у деветнаестом и двадесетом веку. О томе Умберто Еко каже: „Деветнаести век су обележила два момента: први у коме је навелико слављена идеја о сталном напретку, и други који је означио почетак дубоке кризе морала. Он је изнео у први план неку врсту фундаментализма у односу на напредак од кога морамо побећи...”

Почетком XX века, Маринети у манифесту футуризма каже: „Певаћемо о пустоловним бродовима који приближују хоризонт; о прсатим локомотивама које се пропињу на шинама, као челични коњи зауздани дугим цевима“.

Габо и Певзнер у њиховом "Реалистичком манифесту" из 1920. године поручују: "Проглашавамо нови елемент у пластичкој уметности: кинетичке ритмове, као суштинске облике наше перцепције реалног времена..."

Тако је почео двадесети век, док у другој половини постојећи филозофски оквири нису више били довољни. Технолошки свет се развио и постао је свеобухватно окружење постмодерног човека које утиче на његов живот и ствара његове идентитете. Та немогућност фиксирања у чврсти ослонац еуклидовског света и исцрпљеност материјалистичке идеје створили су потребу за утопистичким

моделима, а они опет резултирају неком новом врстом савременог романтичарског бега од реалног у друге микрореалитете.

Карактеристика уметности која је видљива у делима постмодерног доба јесте преузимање, колажирање, монтирање, тј. коришћење метода апропријације. Постмодерна приказује слику света као изломљено огледало се безброј рефлексија. Она је заснована на фрагментацији која постаје уметничка стратегија.

У видео раду "Часовник" из 2010, године амерички уметник Кристијан Маркли (Christian Marclay) користи на хиљаде филмских исечака познатих и мање познатих филмских остварења и од њих гради причу у трајању од 24 часа која указује на пролазак времена. Од филмских догађаја он формира часовник који показује синхронизовано време као што је оно у тренутку пројекције.

Далибор Мартинис ствара рад под називом "Далибор Мартинис (1978) разговара са Далибором Мартинисом (2010)" који је заправо интервју у коме питања поставља млади Далибор Мартинис када је имао 31 годину (видео перформанс снимљен пред публиком у Ванкуверу 1978. године), а одговара његов дупло старији двојник 31 годину касније. Прво питање које поставља млади Мартинис је: „Да ли је Далибор Мартинис жив“! То питање стављено поред манифеста футуризма може да покаже драматичну екстензију уметничких позиција са почетка и краја двадесетог века.

У четвртном делу писаног рада „Срећном човеку сат не откуцава“ описани су ауторски радови Невене Поповић. Зато овом делу као делу писаног рада који најинтензивније конектује писани и практични рад докторског уметничког пројекта треба посветити посебну пажњу.

Почнимо од рада „Корак“ који има неколико варијанти које су описане хролошки по времену настанка. Прва варијанта рада је је зидна инсталација коју су чине силуете женске фигуре природне величине, начињене од платна, машински проштепаног по ивицама. У поменутој силуети препознајемо карактер саме уметнице и схватамо да је рад својеврсна стратегија ауторефлексије, односно схватање света кроз сопствено бивствовање. Седам фигура приказују један корак

који је рашчлањен на седам појединачних слика. Фигуре у стомачном делу имају шупљину која је испуњена белим платном које је служило као подлога за цртеже. Цртежи у утроби фигуре приказују свакодневне, мале радње, кухињске послове, прање и чишћење..

Занимљив је овај значењски и формални сукоб унутар концепта самог рада. У раду се суочавају спољно и унутрашње, јавно и интимно, вољно и невољно. Теоретичарка Франческа Риготи излаже идеју да је могуће извршити једну неформалну категоризацију сликарства према тематском избору. Прву групу би чинили радови који приказују предмете и ситуације које се сматрају тривијалним, као што су мртва природа, свакодневне ствари, кућни ентеријери, пејзажи и животиње, док другу чине они који приказују дешавања која се сматрају изузетно значајним као што су легенде о боговима и велики историјски догађаји. Невена Поповић у својим радовима на неки начин уједињује ове супротности стварајући унутрашњи напон наратива. Ипак треба приметити да у њеним радовима „побеђује“ онај интимни до рада, као да га уметница више воли и брани, заправо као да целу конструкцију рада и гради само да би подвукла ту интимност као посебну вредност.

Теоретичар свакодневице Мишел де Серто даје значај малим свакодневним праксама које појединци, друштвено потчињени, али не и пасивни или послушни, користе како би створили свој властити простор. Они се не сукобљавају директно са структурама моћи већ путем субверзија стварају сопствени пут. Он жели да истражи тактике потчињених које подразумевају прилагођавање "зонама надзирања" али само да би то преокренули у своју корист.

Друга варијанта рада „Корак“ чини седам појединачних фигура направљених од алуминијумског лима дебљине 5 mm. Важно је рећи да је у питању слободностојећа скулптура која се сагледава са свих страна, а скултуру чини и постамент. У овалне шупљине направљене на месту стомачне дупље смештене су глинене, енгобама обојене плочице са извајаним мотивима природе и града.

Невена о свом раду каже: “Рашчлањени корак не тежи да афирмише брзину, нити може механички да опонаша покрет, он покушава да се заустави и да забележи промене и слике које у тој брзини настају и које врло брзо нестају.”

У наставку писаног рада објашњен је настанак скулптуре "Дневни лептир" / "Ноћни лептир" и ауторка каже да је била инспирисана изјавом Едуарда Паолоција "да скулптуре могу бити исто тако опчињавајуће као и фетиши конгоанског врача". Она о свом поступку рада, у коме је несумњиво трагала за својеврсном мистичношћу, каже: „Тражила сам одговарајућу форму за тело скулптуре која би требало да реферише на људску фигуру, али и да има дистанцу од ње. Док сам правила цртеже - скице, гломазни сатни механизам добијао је људско тело“.

У изради скулптуре, тело је добило форму кројачке лутке која унутар себе има својеврсни механизам нејасне функције. Можда је Паолоци био подстицај, али је сама скулптура и цртежи који су јој претходили имају нешто од Де Кирикове надреалне атмосфере простора.

У описивању уметничких метода кандидаткиње треба издвојити рад "Расуте мисли" из 2017. код кога постоји одвајање од мотива затвореног тела и његовог отварања оку посматрача да би се видео унутарњи садржај, што је био случај са претходним радовима. У овом раду композиција се гради од великог броја невеликих, једнообразних али скулптуризованих елемента у облику овалних капљастих форми направљених од тканине. Скулптура је апстрактна, ваздушаста и разуђена композиција која своју телесну узбудљивост гради у сложеном сусрету колористички интензивне и сугестивне просторне слике са несолидним скулпторским материјалом. Невена о томе каже: “Схватила сам да ме вуку они материјали, неоптерећени трајном вредношћу, обични, пропадљиви и свакодневно употребљиви. Од тог безначајног желела сам да створим облик који ће добити на значењу“. Резултат овог рада је представа чисте ликовности хармонијно смештена у простор галерије. Може се рећи да га на неки начин наговештава рад “Пролазност“ из 2006. године који се бави сличним капљастим облицима и презентован је као инсталација на зиду.

Међу великим бројем радова малог формата које је ауторка израдила током овог ликовног и тематског истраживања мора се издвојити група радова која повезује бестелесна приказивања људске фигуре. То су радови „Бројка међу бројкама“, „Колико узбрдо, толико низбрдо“, „Сети се смрти“, сви из 2015. године.

Овај мотив вуче корене још из ранијих Невениних радова где се појављују празна или испражњена места где је људско присуство дато кроз напуштене објекте или предмете као што је рад Тамиш из 2015. или Герник из 2014. године. Скулпторски радови са мотивом бестелесности, претварају испражњени тродимензионални простор у активни ликовни простор. То није празнина већ испражњеност од садржаја који тиме добија на значају. Евоцирање облика заправо је метод који се примењује у овим радовима. Уметница користи форму одела као комада гардеробе коме недостаје тело које држи одело у датом облику. Фигура је материјално нестала али је остала у сећању кроз облик тканине који ју је окруживао.

Уметнички потенцијал сећања и евоцирања посебно је искоришћен у последњем одељку писаног дела докторског рада који се зове „Екстерни часовник и простор“. У питању је једна ликовно поетизована студија која је настала из документарног истраживања историјата „Ливнице Пантелић“ у Земуну. Уметница је желела да на неки начин пронађене артефакте индустријског наслеђа преобликује у уметнички рад. У питању су дигитални асамблажи „Гробље“, „Болница“, „Станица“ и „Пијаца“ који представљају комбинацију фотографија, употребних предмета и тканина. Фотографије су коришћене како би се означио друштвени простор специфичне динамичке структуре. Вишеструка компресија времена и места постигнута је спајањем изолованих фрагмената.

У овом раду се затворио круг и објавила динамичка спрега писаног и практичног дела докторског уметничког пројекта. Истраживање историје, документације, теоријских оквира добија на крају свој пластички и значењски еквивалент.

Критички осврт на докторски уметнички пројекат и остварени резултати

Докторски уметнички пројекат СКУПЉАЧИ ВРЕМЕНА - скулптуре и асамблажне композиције кандидаткиње Невене Поповић, резултат је дугогодишњег скулпторског истраживања током којег је уметница веома успешно дефинисала простор уметничког деловања у односу на проток или пролазност времена као феномена као и специфичних друштвених и технолошких околности током двадесетог века у којима се развијала филозофска и уметничка мисао, а на чијим темељима се гради и схвата данашњи историјски тренутак који усмерава и савремену уметничку продукцију.

Уметност Невене Поповић се у тим оквирима може сагледати као освешћени гест којим уметница поставља орјентире сопственог постојања, као елементарног доказа стварности и света о коме она кроз своју уметност сведочи. Докторски уметнички пројекат открива и дефинише уметничку стратегију својеврсног интимистичког деловања појединца који иако свестан широких пространстава историјских наратива бира просторе свакодневице, уобичајности и рутине као заштићених места људске хуманости. Треба напоменути да ово није опортунистички став већ свесно одабрани начин деловања који своје циљеве види у дугорочном мењању појединаца и друштва.

Пратећи проблематику схватања времена у односа на развој технологије а у контексту уметности, кандидаткиња је приказала утопијске циљеве уметника авангарде, неоконструктивистичка остварења, дистопијске опомене најчешће приказане у књижевности и филму и различите друштвено уређене просторе где се преклапју различити доживљаји времена.

У медију скулптуре она се креће еластично проширујући медијски простор од објекта до инсталације и фото асамблажа, али се чврсто ослања на скулпторски осећај материјала и начин његове обраде. Управо та класична скулпторска особина суочена са задатком или потребом за приказивањем покрета, променљивости, краткотрајности и пролазности, ствара драгоцену драму унутар ткива рада. Овим

поступком избегава се свака опасност илустративности и рад добија своју универзалну ликовну пуноћу.

Оцена остварених резултата

Кандидаткиња Невена Поповић је у потпуности остварила све циљеве и очекиване резултате истраживања докторског уметничког пројекта. Резултат ових истраживања, поред индивидуалног уметничког развоја, представљају скулптуре и асамблажне композиције које дају значајан допринос нашој ликовној уметности.

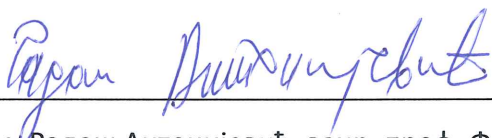
Можемо рећи да је докторски уметнички пројекат Невене Поповић направио значајан помак у схватању пролазности као неминовности у чијој сенци настаје уметност као и свака друга људска делатност. Ово осветљавање контекста времена и пролазности као и његово схватање помаже у тумачењу многих уметничких радова и покрета. Са утврђеним моралним и филозофским ставовима у односу на мишљење о друштвеној контроли времена као елемента контроле појединца, Невена Поповић је саградила свет својих уметничких представа које стављају човека као целовито биће у центар њеног интересовања. У Невениним радовима се види да се у емоцијама и доживљајима појединца прелама читава стварност, што егзистенцију тог појединца обзнањује као вредност прве категорије.

Закључак комисије

Комисија закључује да је докторандкиња Невена Поповић у практичном делу докторског уметничког пројекта успешно реализованим уметничким радовима достигла висок уметнички квалитет, а текстуалним делом рада веома јасно мапирала путеве свог уметничког поступка.

На основу укупне оцене докторског уметничког пројекта „СКУПЉАЧИ ВРЕМЕНА - скулптуре и асамблажне композиције“ кандидаткиње Невене Поповић, Комисија предлаже Наставно-научном већу Факултета ликовних уметности у Београду да прихвати Извештај Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта, који би, затим са Предлогом одлуке био достављен Сенату Универзитета уметности, на чијем заседању би се донела одлука о усвајању и кандидат упутио на усмену одбрану.

У Београду, 27. 12. 2017. године

др ум. Радош Антонијевић, ванр. проф. ФЛУ у Београду (ментор)

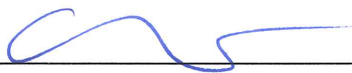
др ум. Милета Продановић, ред. проф. ФЛУ у Београду

др ум. Оливера Парлић Карајанковић, доцент ФЛУ у Београду

др Никола Шуица, ред. проф. ФЛУ у Београду

Марко Лађушић, ред. проф. ФЛУ у Београду